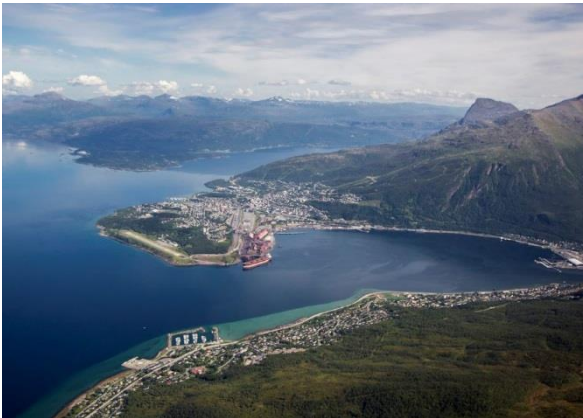

Planprogram

For regional plan for By- og regionsenterpolitikk

2016-2025

Innhold

1. Innledning	3
2. Bakgrunn.....	3
3. Utviklingstrender i byene i Nordland	6
4. Aktuelle problemstillinger for utvikling i byene i Nordland.....	8
5. Oppsummering av problemstillinger i arbeidet med byutvikling i Nordland.....	10
6. Vekstkraft.....	11
7. Attraktivitet.....	13
8. Regionforstørring.....	16
9. Konsekvensutredninger.....	18
10. Rammer for planarbeidet.....	18
11. Planprosessen	19
12. Medvirkning og informasjon.....	21
13. Virkning av regional plan og handlingsprogrammet.....	23
14. Framdriftsplan	24
Vedlegg: Sentrale begreper.....	25

1. Innledning

Fylkestinget har vedtatt at det skal utarbeides en regional plan med handlingsprogram for bypolitikk i Nordland. For alle regionale planer skal det som ledd i varsling av planoppstart utarbeides et planprogram som grunnlag for planarbeidet.

Planprogrammet skal gjøre rede for formålet med planarbeidet, planprosessen med frister og deltakere, opplegget for medvirkning, spesielt i forhold til grupper som antas å bli særlig berørt, hvilke alternativer som vil bli vurdert og behovet for utredninger. Forslag til planprogram sendes på høring og legges ut til offentlig ettersyn samtidig med varsling av planoppstart. Planprogrammet fastsettes ordinært av planmyndigheten. (pbl. § 4-1.)

Planlegging etter loven skal bidra til å samordne statlige, regionale og kommunale interesser. Regional plan skal legges til grunn for regionale organers virksomhet og for kommunal og statlig planlegging og virksomhet i regionen. (pbl. § 8-2.)

Bakgrunn for å lage en regional plan for bypolitikk er den demografiske utviklingen som har vært i Nordland over lang tid. Ser en bort fra de siste årene, har Nordland i liten grad tatt del av den sterke befolkningsveksten som har vært i Norge. Sentralisering av befolkning omkring de største byene i Norge har medført at Nordlands andel av landets befolkning er redusert. I tillegg har det skjedd en intern sentralisering innad i fylket. Det er også i byene sysselsettingen vokser. Byene er sentrum for handel og tjenester, og i økende grad et sted folk i Nordland ønsker å bo. Samtidig vokser byene i Nordland forholdsvis mindre enn gjennomsnittet for byer i Norge. Det er derfor viktig å jobbe videre for at byene i Nordland styrkes som motor for utviklingen av Nordland.

Nordland fylkeskommune ønsker en bypolitikk som gir byene i Nordland de beste forutsetningene for å håndtere vekst. Målet med en bypolitikk er at sørge for at byene i Nordland oppleves som bra steder å bo, vokse opp, jobbe, skape og oppleve kultur, og kunne tilby gode levekår for alle. Nordlandsbyene skal dessuten ha gode rammebetingelser for næringslivet og ivareta sine regionale funksjoner overfor sitt omland når det gjelder tjenester, kulturtilbud og handel, noe som krever gode regionale samferdselsløsninger og godt tilrettelagt infrastruktur som bredbånd.

Nordland fylkeskommune har mange strategier og sektorplaner som tar opp sentrale områder for utvikling av fylkets byer. Det som skiller denne planen fra øvrige planer og strategier, er at denne planen skal ha et sektorovergripende perspektiv på utvikling av byene i Nordland. Det vil si at det først og fremst er geografien som vil være inngangportal til utvikling av mål og strategier. Siktemålet er at planen skal utvikles til å bli et godt virkemiddel for å koordinere statlig, fylkeskommunal og kommunale interesser og dermed få et helhetlig utviklingsperspektiv på de geografiske stedene som har status som byer (regionsenter).

2. Bakgrunn

Nordland fylkesting vedtok i februar 2013 *Fylkesplan for Nordland 2013 – 2025* med tilhørende handlingsprogram. I handlingsprogrammet er det vedtatt at det skal utvikles en by- og regionsenterpolitikk for Nordland. Denne planen er knyttet opp til fylkesplanens målområde 2 – *Livskraftige lokalsamfunn og regioner*. Målområdet har tre underområder,

hvorav det første har fokus på at «Regionsentrene skal være lokomotiver i livskraftige regioner». Her heter det innledningsvis:

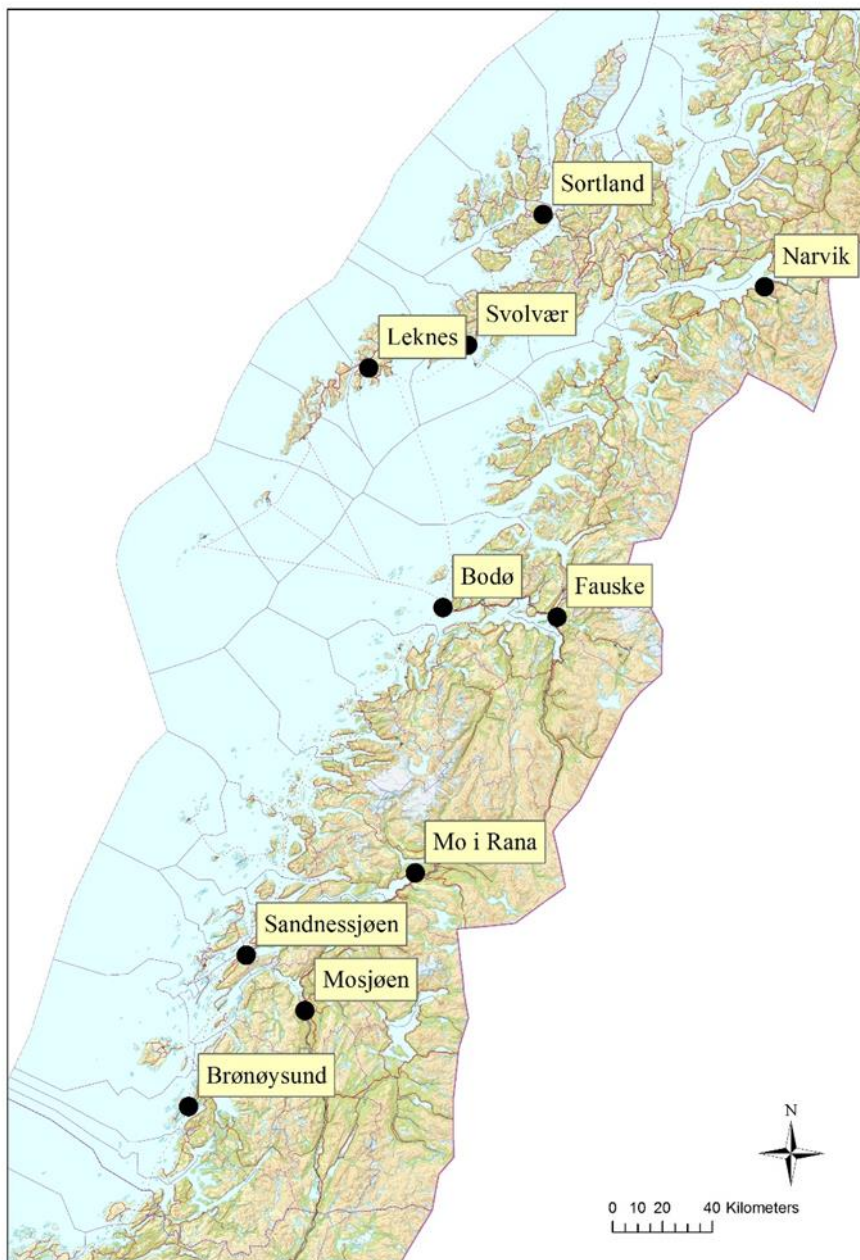
«I utviklingen av livskraftige lokalsamfunn og regioner må både fylkessentret, regionsentrene og lokalsentrene utvikles. Sentralisering er en global trend. Befolkninga velger i stadig større grad å bo i byene – også i Nordland. For å demme opp for fraflytting fra fylket og spesielt fra distriktene, må det satses særskilt på regionsentrene som lokomotiver for god utvikling i regionene».

I fylkesplanen er det tatt inn to strategier knyttet til dette målområde:

- Strategi 1: Styrke regionsentrene som funksjonelle sentra
- Strategi 2: Styrke Bodøs rolle som fylkessenter, universitetsby og motor nordområdesatsingen

Dette var bakgrunnen for at fylkestinget i desember 2014 vedtok oppstart av arbeidet med regional plan for by- og regionsenterpolitikk for Nordland (fylkestingssak 152/2014). Planen skal omhandle utviklingen i byene og deres rolle som regionsenter. Planen vil bli utarbeidet i tråd med plan- og bygningslovens kap. 8. Dette innebærer at det stilles lovpålagte prosesskrav knyttet til medvirkning og formelle høringsprosesser.

Regional plan for bypolitikk skal være et verktøy i arbeidet med regional utvikling gjennom å styrke de 10 byene som i fylkesplanen er pekt ut som sentra med regionale funksjoner: Bodø, Fauske, Mo i Rana, Mosjøen, Brønnøysund, Sandnessjøen, Leknes, Svolvær, Sortland og Narvik. Disse bykommunenes særegenheter er grunnleggende for arbeidet med en bypolitikk i Nordland. Noen kommuner har, på grunn av beliggenhet, næringsliv og infrastruktur, et tett samarbeid over fylkesgrensen. Dette vil bli tatt hensyn til.

Kart over Nordland med de ti regionsentrene

Planprogram – prosess og medvirkning

Som en forberedelse til planarbeidet ble det i juni 2013 fremmet en sak til fylkesrådet; sak 115/13 – By- og regionsenterpolitikk i Nordland. I løpet av 2013 og 2014 ble det arrangert administrative og politiske fellesmøter med de berørte bykommunene. I 2015, og etter at oppstartsmeldingen ble vedtatt i fylkestinget, ble dette fulgt opp med møter med de enkelte bykommunene.

For å lage planprogrammet er det opprettet en planprogramgruppe. Planprogramgruppen har bestått av:

Greta Johansen, plansjef, Nordland fylkeskommune (leder)

Asgeir Jordbru, samfunnskontoret, Bodø kommune eller vara
 Rolf Michael Lossius, rådmann, Sortland kommune eller vara
 Ole Petter Rundhaug, ass. rådmann, Rana kommune eller vara
 Britt Kjensli, næringsavdelingen, Nordland fylkeskommune
 Una Sjørbotten, næringsavdelingen, Nordland fylkeskommune
 Steinar Randby, samferdselsavdelingen, Nordland fylkeskommune
 Heidi Ramsvik, kultur og miljø, Nordland fylkeskommune
 Bjørnar Nystrand, utdanningsavdelingen, Nordland fylkeskommune

3. Utviklingstrender i byene i Nordland

Byene i Nordland har ulik historie og ser ulike ut i dag. Byene i Nordland varierer mellom 6-7000 til 50 000 mennesker, og har ulike tilbud av offentlige tjenester, utdannings- og kulturtilbud og arbeidsplasser.

Tabell 1. Befolknings- og sysselsetningsutviklingen i perioden 2000-2015

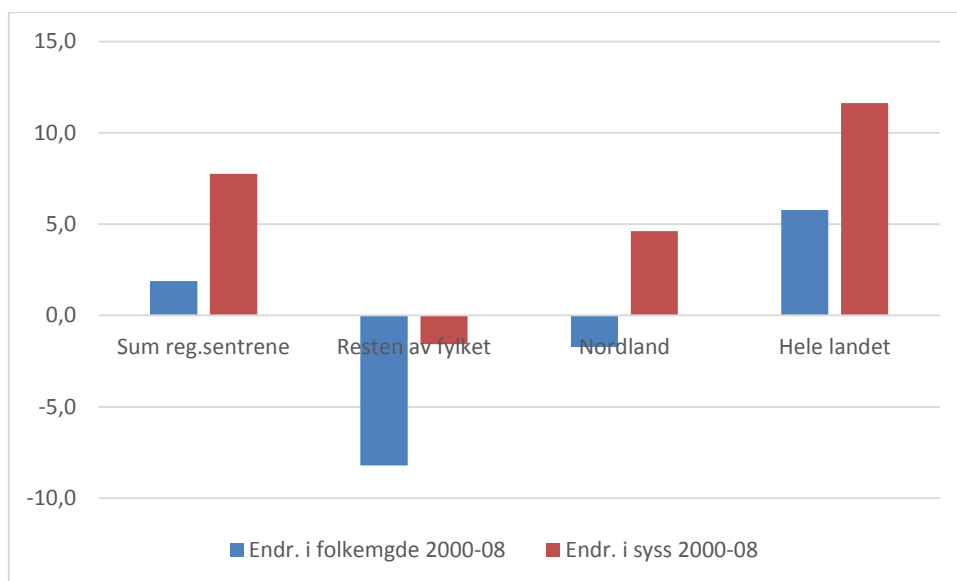
	Folkemengde pr. 1. januar			Sysselsetting etter arb.sted 4. kv.		
	2000	2015	%-vis endr 2000-2015	2000	2013	%-vis endr 2000-2013
Bodø	42465	50185	18,2	23549	27671	17,5
Narvik	18600	18853	1,4	8701	9290	6,8
Brønnøy	7433	7934	6,7	3391	3843	13,3
Alstahaug	7440	7454	0,2	3431	4076	18,8
Vefsn	13553	13352	-1,5	6534	6824	4,4
Rana	25255	26078	3,3	11788	12908	9,5
Fauske	9632	9622	-0,1	3680	3834	4,2
Vestvågøy	10750	11140	3,6	4544	5273	16,0
Vågan	9229	9285	0,6	4080	4436	8,7
Sortland	9230	10166	10,1	4748	5183	9,2
Sum						
reg.sentrene	153587	164069	6,8	74446	83338	11,9
Resten av fylket	85522	77613	-9,2	33932	32973	-2,8
Nordland	239109	241682	1,1	108378	116311	7,3
Norge	4478497	5165802	15,3	2262000	2619000	15,8

Kilde: Statistisk Sentralbyrå

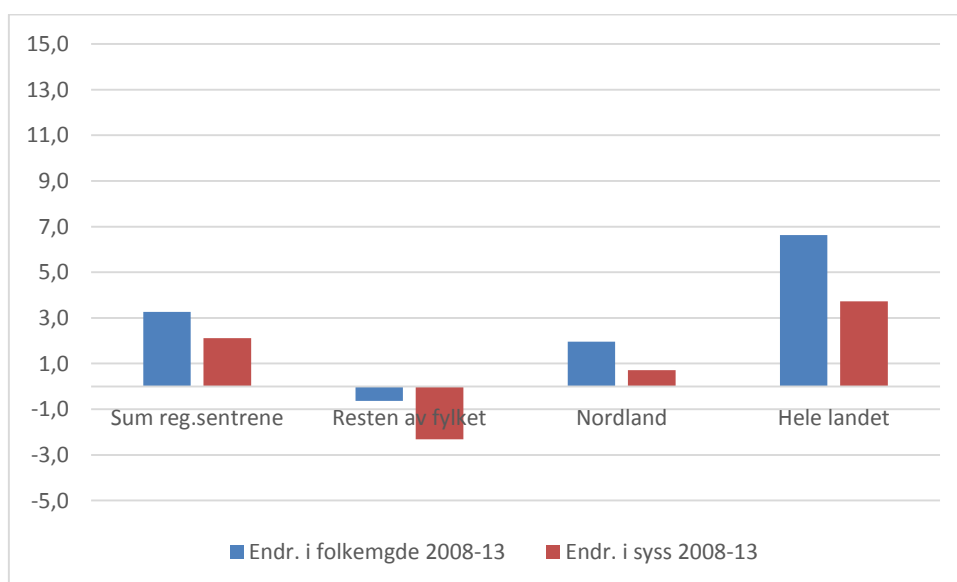
- I dag bor 67,9% av befolkningen i Nordland i de ti bykommunene. For 15 år siden var tilsvarende andel 64,2%. De samme kommunene hadde i 2013 71,9% av sysselsettingen mot 64,2% i 2000.
- Tabell 1 viser utviklingen i de enkelte bykommunene. Det er stor variasjon mellom byene i Nordland når vi studerer befolknings- og sysselsetningsutvikling.
- Befolkningsutviklingen er med unntak av Vefsn og Fauske positiv i byene i Nordland, og mens den i sum er negativ i øvrige deler av fylket. Befolkningsutviklingen i Nordland er svakere enn befolkningsveksten på landsbasis. Dette skyldes at befolkningen i byene i Nordland (med unntak av Bodø) ikke har vokst like mye som tilsvarende byer i andre deler av landet.

- Det er økt innvandring (inkl. norskfødte med innvandrerforeldre) som er årsak til den positive utviklingen i befolkningen i Nordland fra 2008.
- Utviklingen i sysselsetting viser samme mønster. Sysselsettingen øker i byene i Nordland, og går ned i de øvrige delene av fylket. Men sysselsettingen i byene i Nordland øker vesentlig mindre enn landet som helhet.
- Figur 1 og 2 viser den prosentvis endringene i folkemengde og sysselsetting i Nordland og Norge. I begge figurene har vi for Nordland skilt mellom utviklingen i de 10 bykommunene som inngår i planarbeidet og de 34 øvrige kommunene.

Figur 1. Prosentvis endring i folkemengde og sysselsetting i perioden 2000-2008
Kilde: Statistisk Sentralbyrå

Figur 2 Prosentvis endring i folkemengde og sysselsetting i perioden 2008-2013
Kilde: Statistisk Sentralbyrå

4 Aktuelle problemstillinger for utvikling i byene i Nordland

Samarbeid by-/ omland

Våren 2013 planla Kommunal- og regionaldepartementet (Regjeringen Stoltenberg II) å starte opp «Et utviklingsprogram for å styrke små og mellomstore byer som regional utviklingskraft». Etter valget høsten 2013 med påfølgende regjeringsskifte, ble målgruppen endret fra små og mellomstore byregioner til å gjelde alle byregioner i landet. I tillegg har regjeringen igangsatt sitt kommunestrukturprosjekt, med sikte på å etablere større robuste kommuner. Dette arbeidet er i sin innledende fase.

Begge disse prosessene vil på ulik måte få betydning for prosessen med å utvikle en by- og regionsenterpolitikk for Nordland. Størst betydning har byregionprogrammet til Kommunal- og moderniseringsdepartementet. I fase 1 som ble avsluttet ved årsskifte 2014/2015, har 6 av våre 10 bykommuner med omegnskommuner fått økonomisk støtte fra KMD til å konsolidere samarbeidet internt i søkerregionen, og til utvikling og valg av temaer den enkelte region ønsker å jobbe videre med.

Planen skal underbygge og videreutvikle de analyser som er gjennomført i Nordland i regi av Kommunal- og Moderniseringsdepartementets byregionprosjekt, hvor 7 av de 10 byene deltar i fase 2. Planarbeidet skal sikre god forankring mellom det nasjonale byregionprogrammet og arbeidet med en by- og regionsenterpolitikk for Nordland.

Endringer i kommunestrukturen i Nordland, vil samtidig ikke endre behovet for en by- og regionsenterpolitikk. De utpekte byer vil også i framtid danne kjernen i en by- og regionsenterpolitikk. Det som vil endres, er hva som defineres som byens omland og byens eksterne omland knyttet til selvstendige kommuner.

Byene og dets omland inngår i gjensidige avhengighetsforhold, og det må være et godt fungerende samarbeid mellom regionsenteret og omegnskommunene for å få til økt vekstkraft, attraktivitet og god planlegging for regionforstørring. Regionsentrene må kunne tilby relevante offentlige og private tjenester som etterspørres av befolkning og næringsliv i regionen. By- og omlandsperspektivet vil derfor være et gjennomgående tema i planarbeidet.

Byene som arena for næringsutvikling

Næringslivet i byene i Nordland består særlig av ulike type tjenestetilbud. Dette handler om tjenester til privatpersoner og bedriftsmarkedet. Tjenestene tilbys både av offentlig og private virksomheter. Varehandel, konsulenttjenester som advokater, arkitekter og forretningsutviklere, sykehus og utdanningstilbud er eksempler på dette.

Vekst i byer henger sammen med næringsutvikling. Byene har fortrinn som lokaliseringssted fordi tilgang til marked, kompetanse og infrastruktur gir byene fortrinn. Samtidig så er det viktig hvordan byene fungerer som en møteplass for mennesker. Byene gir tilgang på

kompetanse, nettverk, informasjon om hva som skjer i markedet mv. Byene har en merverdi ved at det er en møteplass for folk og gir grunnlag for læring, informasjonsdeling og samarbeid. Dette gir grunnlag for innovasjon og nyskaping, og vekst i eksisterende næringsliv.

Hvordan er det å bo i byene i Nordland

Det mange av byene i Nordland har til felles, er god tilgang til nærturområder og friluftslivstilbud i området rundt byen. For å kunne lage rammer for en god bypolitikk for Nordland trenger vi å vite hvilke tilbud som etterspørres, om de ulike byenes økonomiske og sosiale levekår, og om deres tilgjengelighet og nærhet til viktige byfunksjoner. Vi trenger å vite hvordan det oppleves å være både ung og gammel i Nordlandsbyene, og vi må i stigende grad være bevisst det kulturelle mangfoldet i byene. Økt tilflytting, ikke minst fra utlandet, gir oss nye utfordringer i hvordan vi lokalt ivaretar de flerkulturelle dimensjonene i bypolitikken. Det dreier seg gjerne om mennesker i ulike aldre og livssituasjoner, med ulike språk og varierende bakgrunn.

Boligutfordringer

Hvordan kan vi styrke boligsituasjonen i byene på en god måte? Byene har i varierende grad utfordringer knyttet til bolig- og bosetningspolitikken. Planarbeidet skal også på dette området tilpasses lokale forutsetninger. Vi trenger også å forstå hvordan de ulike byene best kan tilrettelegge for boliger som er i samsvar med befolkningsutviklingen og som gir gode bo- og nærmiljø.

Hvordan utvikler vi arealene i byene

Et viktig grunnlag for en regional og lokal bypolitikk vil være å samordne areal-, bolig og transportplanleggingen i henhold til de statlige planretningslinjene. Dette innebærer at byens areal skal utnyttes slik at vi får nærhet mellom boliger og arbeidsplasser, gode betingelser for sentrumshandel, styrking av kollektivtransport, og tilrettelegging for gående og syklende. Her vil det være avgjørende å få på plass et godt samarbeid mellom kommune og næringsliv. Fylkesplanens arealpolitiske retningslinjer som omhandler by- og tettstedsutvikling vil utgjøre rammen for en regional bypolitikk.

Hvilken rolle har byene for sitt omland

Byene fungerer som et viktig møtested for befolkning og næringsliv i nabokommunene. Byene tilbyr tjenester og kultur- og opplevelsestilbud til innbyggere i større regioner. Byene er viktige arbeidsmarked for innbyggere i nabokommunene. Byene er også attraktive bosteder

for mange som jobber i nabokommunene. Byene gir grunnlag for bosetting også i nabokommuner og mindre steder. Flere av bykommunene tar ansvar for tjenestetilbudet til innbyggere i små nabokommuner, og i flere regioner har flere kommuner samarbeid om viktige tjenestetilbud til innbyggere.

Hvordan er infrastrukturen rundt byene og mellom byene i Nordland

Nordland har i 2015 28 bo- og arbeidsmarkedsregioner, og totalt 44 kommuner. Det betyr at det er få kommuner i dag som inngår i felles bo- og arbeidsmarkedsregioner. Bo- og arbeidsmarkedsregioner defineres i relasjon til dagpendling. Fortsatt er det mange i Nordland som ukependler fra de små kommunene til sentraene. For å øke dagpendlingen og fleksibiliteten i arbeidsmarkedet er det en mulighet å jobbe med regionforstørring gjennom bedre infrastruktur og kollektivtilbudet.

Bodøs rolle som fylkeshovedstad

Bodø som fylkeshovedstad er definert som et eget utviklingsområde i fylkesplanen innenfor bypolitikken. Utviklingen i Bodø er av betydning for innbyggere i Bodø, og har i tillegg en rolle som regionsenter i Salten og som fylkeshovedstad for Nordland. I dette ligger det bl.a. at Bodø har en viktig del av tjenestetilbudet til innbyggere og næringsliv i hele fylket. Dette gjelder særlig innenfor statlig og regional forvaltning, Universitetet i Nordland. Bodø er altså et viktig administrasjonssentrum for Nordland. Samtidig er det en del næringsvirksomhet som krever en viss størrelse i sitt nærmarked og Bodø vil være en slik markeds plass. Også de øvrige regionene i Nordland vil dra nytte av at fylkeshovedstaden lykkes og styrker sin posisjon i Norge og internasjonalt. I arbeidet med planen skal det tydeliggjøres og konkretiseres hvordan Bodø bys rolle som fylkeshovedstad, universitetsby og motor i nordområdesatsningen kan styrkes og bidra til en samlet nærings- og befolkningsutvikling i Nordland.

5. Oppsummering av problemstillinger i arbeidet med byutvikling i Nordland

Kunnskapen vi har om viktige problemstillinger for byene i Nordland og samfunns- og næringsutviklingen i Norge generelt gir oss noen viktige overordna utfordringer. Byer er i økende grad viktig for regional utvikling, hvor både folk og næringsliv trekkes mot byer. Utvikling i næringslivet og økningen i utdanningsnivået blant ungdom gir sammen en sterk urbaniserende trend. Næringslivet trenger stadig mer kompetent arbeidskraft, og denne arbeidskraften finnes i økende grad i byene. Urbaniseringen skjer uavhengig av tilflyttingen fra distriktene. Vi ser at byene i Nordland vokser fordi vi har innvandring. At byene har en

viktig funksjon i de ulike delene av fylket er allment akseptert. Denne erkjennelsen er det viktig å bygge videre på.

By- og regionsenter som begrep handler om utvikling av byen i seg selv og dens funksjon og rolle som regionsenter. I praksis handler både bypolitikk og regionsenterpolitikk om det samme, altså ulike dimensjoner ved bypolitikk. Derfor brukes bypolitikk som begrep i det videre arbeidet med planen.

Bypolitikk er et relativt nytt område å jobbe med både for fylkeskommunen, statlige etater og mange av kommunene. Heller ikke nasjonalt er det laget bypolitikk som er direkte relevant i Nordland. Forskning på byer nasjonalt og internasjonalt handler i stor grad om byer som er mye større enn byene i Nordland. Det er derfor en sentral del av arbeidet å øke kunnskap om byutvikling i Nordland.

Bypolitikken i Nordland skal ta utgangspunkt i de 10 byene som er definert som regionsentrene i fylkesplanen. Bodø er her definert både som regionsenter og som fylkeshovedstad. Samtlige av regionsentrene har bystatus. Byene i Nordland er ulike i størrelse og har ulike bykvaliteter. Dette skyldes fysiske betingelser, historiske årsaker, næringsstruktur mv. Byenes særpreg skaper et behov for å tilpasse bypolitikken til hver enkelt by. Planarbeidet skal ta tak i noen felles problemstillinger som må løses på ulike måter, tilpasset de enkelte byenes særskilte forutsetninger.

- Hvordan kan vi utvikle byene som sentra for næringsutvikling og vekst?
- Hvordan kan vi utvikle byene som gode og attraktive steder å bo og leve?
- Hvordan kan vi styrke byenes samarbeid med sitt omland?
- Hvordan kan vi skape større regioner gjennom bedre infrastruktur og kollektivløsninger?
- Hvordan kan vi skape kunnskap og felles forståelse om byutvikling i Nordland?
- Hvordan tilrettelegge for utvikling innen offentlige arbeidsplasser og offentlig virksomhet?

Ut fra disse overordnede problemstillingene skal arbeidet med regional plan innrettes gjennom tre utviklingsområder/pilarer: vekstkraft, attraktivitet og regionforstørring. I tillegg skal det lages en felles overbygning for å utvikle kunnskap om byutvikling i Nordland.

6. Vekstkraft

Formål

Byene i Nordland skal være attraktive steder å starte nye bedrifter og utvikle eksisterende bedrifter. Byene skal også være attraktive steder å lokalisere både privat og offentlige arbeidsplasser. For å få til dette skal det utvikles kunnskap og felles forståelse for byenes

rolle for næringsutvikling i Nordland. Det skal identifiseres muligheter for å styrke vekstkraften ved å utvikle byene som innovasjonssentra i Nordland.

Hva skal gjøres i planarbeidet

Planarbeidet skal skape grunnlag for å utvikle strategier for å utvikle byene som arena for vekst i næringslivet. Det skal gjøres analyser, eller sammenstille eksisterende analyser, av flere sentrale tema for utvikling i byene framover. Gjennom en medvirkningsprosess skal det identifiseres og prioriteres strategier for bypolitikk for Nordland og tiltak for hver enkelt by.

Utfordringer

Byer er viktige for næringsutvikling ved at de ofte er attraktive lokaliseringssteder. Byene gir tilgang på et større marked og flere bedrifter skaper grunnlag for bredere mangfold i næringslivet. Byens størrelse legger grunnlag for større institusjoner, som f.eks. større flyplass og sykehus. Samtidig er det grunnlag for bredere kompetansemiljø og mangfold av arbeidsplasser.

Det som bidrar til å skape vekst i byer er ofte det «ekstra» byene har. Byer kan ha energi og et dynamisk miljø som framstår som kreativt, nyskapende og som tiltrekker seg folk og bedrifter. Dette er noe litt ubestemmelig, utover å være lokaliseringssted. Dette handler om at byene gir grunnlag for at mennesker møtes og nettverk utvikles. Folk og bedrifter får impulser, en del bedrifter har bedre tilgang på informasjon om markedet og endringer som skjer. Ansatte flytter lettere mellom bedrifter og bidrar til kompetanseoverføring og læring. Byene skaper altså en dynamikk og en innovasjonskraft som er viktig for vekstkraften i byen.

Byene som innovasjonssentra kan utvikles. Dette kan gjøres på ulike måter, bl.a. å skape møteplasser for bedrifter, skape formelle og uformelle nettverk, og skape åpenhet og tillit på tvers av bedrifter og institusjoner. Tilgang på informasjon og kunnskap kan stimulere til læring og samhandling mellom mennesker. Hvordan byene i Nordland fungerer som innovasjonssentra og arena for vekstkraft skal studeres og diskuteres videre i planarbeidet.

Befolkningsstatistikk forteller oss at det som gjør at befolkningen i byene i Nordland vokser er *økt innvandring*. Dette har betydning for hvordan næringslivet i byene i Nordland kan utvikles framover. Innvandrere kan bidra med ny kompetanse og nye bedrifter. Byenes raushet og evne til å skape vekst i et mangfoldig samfunn og inkludere nye perspektiv blir viktige spørsmål å adressere i utformingen av en bypolitikk for Nordland.

Byene i Nordland har ulik næringsstruktur. Byene har også ulike kompetansemiljø, og i varierende grad bedrifter innenfor forretningsmessig- og teknisk tjenesteyting. Næringslivet i Nordland har høy verdiskaping, men utviklingen i sysselsettingen er ikke like positiv. En viktig årsak til dette er at næringslivet i Nordland vokser mindre innenfor forretningsmessig- og teknisk tjenesteyting, og innenfor offentlige kompetansesarbeidsplasser. I planarbeidet skal vurderes tiltak som bidra til å utvikle flere arbeidsplasser i privat sektor i byene i Nordland. Som del av dette er det nødvendig å diskutere problemstillinger i de ulike byene. Dette kan være slik som arealtilgang og kommunenes arbeid for å legge til rette for næringslivet, hvordan ulike utdannings- og kompetansemiljø kan være større del av utviklingen i byene, virkemidler og tiltak for å stimulere til innovasjon og flere gründere mv.

Utdanningsinstitusjoner utgjør viktige aktører i byutvikling i forholdet mellom tilbud og etterspørsel av kompetanse og arbeidsplasser. For fremtidig vekstkraft i byene og deres omland, er tilgang på relevant utdanning viktig.

Offentlige arbeidsplasser er viktig for arbeidsmarkedet i byene. De tilfører en stabilitet i arbeidsmarkedet. Offentlige arbeidsplasser tilbyr ofte tjenester utenfor et lokalt og regionalt marked og er derfor viktige kompetansemiljø i et helhetlig arbeidsmarked. Mange av byene i Nordland har de siste tiårene mistet mange offentlige arbeidsplasser. I planarbeidet skal det gjøres et arbeid med å øke kompetanse om hvordan utvikle bedre arbeidsmetoder for å lykkes i arbeidet for nye offentlige arbeidsplasser til byene i Nordland.

Utredningsbehov

- Analysere byene i Nordland som innovasjonssentra
- Kartlegge kompetansemiljø i byene med vekt på hva som finnes av kompetanse. Dette er et videre perspektiv som inkluderer mer enn utdanningsnivå og utdanningstype.
- Hente inn erfaringer om hvordan det er smart å arbeide for få flere offentlige arbeidsplasser.
- Utforme en SWOT-analyse av vekstkraft i byene. Denne skal baseres på allerede eksisterende data/analyser og øvrige analyser som blir gjennomført i planprosessen. Det må vurderes om det må gjøres nye analyser på enkelte tema eller i noen av byene.

7 Attraktivitet

Formål

Bypolitikken skal være med på å styrke de enkelte byenes attraktivitet og tiltrekningskraft som besøkssted og sted for mennesker å bo og oppholde seg. Attraktivitet vil i denne sammenhengen fokusere på *bymessige kvaliteter*, og hvordan byene i Nordland best kan utvikle sitt potensiale gjennom byplanlegging og tilrettelegging for ønsket befolkningsutvikling. I dette ligger det at *byvekst* skal håndteres på en god og bærekraftig måte og hvor utviklingen ikke styres av sektorinteresser hver for seg. Dette krever kunnskap om hvordan byutvikling skjer, og hvordan offentlig sektor kan legge til rette for utbygging av offentlig infrastruktur, offentlige tjenester og privat prosjekt- og eiendomsutvikling som ivaretar fellesskapets interesser. Planen skal drøfte hvorledes *byplanlegging* kan brukes som virkemiddel for å få til en god og bærekraftig arealbruk som fremmer bedre miljø, helse og levekår i byen, og som favner både den enkeltes bo- og nærmiljø, og byens offentlige rom som arena for mangfold og fellesskap.

Hva skal gjøres i planarbeidet

Planarbeidet skal legge grunnlag for omforente strategier for byutvikling som fremmer og forsterker de ulike byene i Nordland attraktivitet, og som svarer på de ulike byenes særlige utfordringer. Det skal innhentes kunnskap, eller sammenstilles eksisterende kunnskap, om nåsituasjonen i byene knyttet til områdene:

- Byplanlegging
- Bykvalitet
- Byvekst

Gjennom medvirkning skal det utvikles strategier knyttet til temaet og identifiseres og prioriteres tiltak for hver enkelt by.

Utfordringer

Det stilles stadig større krav til stedenes fysiske utforming, og bolig-, kultur- og fritidstilbud i konkurransen om å opprettholde en bærekraftig befolkningssammensetning i Nordland og tilrettelegge for videre utvikling og vekst. Et viktig grunnlag legges i kommunenes samfunns- og arealplanlegging som legger rammene for arealbruk, boligpolitikk, kultursatsning, folkehelsearbeid og offentlige tjenestetilbud. En stadig økende andel av samisk befolkning velger å bosette seg i byene, og det vil være viktig å øke kunnskapen om hvilke utfordringer og muligheter dette gir for levekår for samisk befolkning, samt ivaretagelse av samisk språk og kultur.

Befolkningsutviklingen viser at flere ønsker å bosette seg i byer. Det er imidlertid de største byene i landet hvor en forventer størst antall nye innbyggere, og ikke byer av den størrelse vi har i Nordland. Hva vil være de viktigste faktorene for bosettingsvalg fremover, og hvilke virkemidler kan benyttes for å legge til rette for at våre byer blir attraktive alternativer for etablering når fremtidens unge foretar sine bosettingsvalg? Hva er «urbanisme på nordlandsk», og hva er det spesielle og særegne ved den enkelte by i Nordland som kan videreutvikles?

En studie av byenes attraktivitet må ta hensyn til mange faktorer, som for eksempel fysisk stedsutvikling og infrastruktur, boligtilbud, kultur, handel og byliv, folkehelse og frivillighet, miljø og klimatilpasning og offentlig tjenestetilbud. Byen som sosial møteplass, kanskje særlig knyttet opp mot ungdom, bruk av sosiale medier og psykisk helse, vil være viktige komponenter i en slik studie.

Stedsutvikling i form av fysiske investeringer har som mål å heve kvaliteten i de fysiske omgivelsene gjennom en bevisst satsning på arkitektur, byggeskikk og landskapsutforming. Dette er et viktig satsningsområde for kommuner som ønsker å fremstå som attraktive.

Sentrumshandel og restaurant- og kafeliv er en viktig del av byenes attraktivitet, og byer har tradisjonelt vokst fram som møteplass for handel og næringsliv. Premissene for handelen har imidlertid endret seg, og bylivet slik vi tradisjonelt kjenner det, trues mange steder av kjøpesenterutbygging utenfor bysentrum. Byenes vekst og utstrekning er derfor en sentral problemstilling i bypolitikken. I dag kan handelen foregå med bil utenfor bykjernen. Det samme gjelder boligområder som i prinsippet kan ligge hvor som helst og betjenes av bil.

En bevisst bolig- og bosettingspolitikk, tilpasset ev. økt tilflytting og andre lokale forutsetninger, står sentralt i konkurransen om stabil arbeidskraft og i arbeidet med tilpasning til en økende eldre befolkning. Dette omfatter ikke minst tilrettelegging av gode bomiljøer og stimulering for økt tilgang på leieboliger og leiligheter. Kvaliteten på boliger og boligmiljøer og tilknytningen til byens tilbud og tjenester er viktige oppgaver som må løses. Boligtilbudet for skoleelever og studenter er bl.a. en viktig faktor i utviklingen av byene som attraktive utdanningssteder. Dette gjelder i særlig grad for Bodø som universitetsby der det er ønskelig å integrere universitet og studentaktivitetene i byens mangfold på en god måte.

Byer står for en vesentlig del av klimagassutslippene. Utslipp knyttet til personbiltrafikk er i stor grad et urbant problem. Stadig større fortetting og høyere arealutnyttelse gir også nye utfordringer knyttet til miljø og klimatilpasning. Våre internasjonale, nasjonale og regionale krav må løses i måten vi planlegger og utvikler våre byer på.

Byutvikling innebærer ofte press på kulturminner og kulturmiljøer i kampen om sentrumsnære arealer. Dette krever oppmerksomhet rundt betydningen av historie, identitet, særpreg og stolthet over det særegne som den enkelte by har, og en forståelse av at kulturminner ikke står i veien for utviklingen, men at kulturarven tvert imot kan være et konkurransefortrinn og en ressurs.

Et kreativt bysamfunn med et godt utviklet kulturliv er av stor betydning for opplevelse av livskvalitet. Byer i Nordland må kunne tilby et bredt mangfold av fellesskap, kulturelle uttrykk og mulighet for deltakelse. Derfor er det viktig med fysiske kulturarenaer som har både som visnings- og produksjonsfunksjoner. Det stilles stadig økende krav til kvalitet på slike arenaer.

Bykvalitet handler i stor grad om å sikre fellesgoder. Derfor er det viktig at vi har byer som folk har tilknytning til, og hvor det oppleves som naturlig å bidra også gjennom frivillig arbeid innen kultur og idrett. Verdien av det frivillige arbeidet for byens kulturliv er lite dokumentert som element i byutviklingen.

Utredningsbehov

- Utforme en SWOT-analyse av byenes attraktivitet. Denne skal baseres på allerede eksisterende data/analyser og øvrige analyser som blir gjennomført i planprosessen. Det må vurderes om det må gjøres nye analyser på enkelte tema eller i noen av byene.

- Opprette et bredt sammensatt og politisk uavhengig faglig råd som får i oppdrag å utforme faglige råd for byutvikling i Nordland ut fra de utfordringene og mulighetene som kartlegges.

8. Regionforstørring

Formål

Planen skal bidra til å identifisere mulighetene for regionforstørring rundt de ulike byene, både gjennom målrettet infrastrukturinvesteringer og via bedre kollektivtilbud. Økt fokus på regionforstørring har to siktemål. Øke pendlingsmulighetene til regionsentrene, men også fra regionsentrene til offentlig og privat sektor i omegnskommunene.

Hva skal gjøres i planarbeidet

Planarbeidet skal i utgangspunktet ha fokus på fire hovedområder. 1 Analysere muligheten for å supplere tradisjonell nytte-/kostanalyser med metoder/modeller som identifiserer verdiskapingsmulighetene via forbedret infrastrukturløsninger. 2 Koble vekstanalyser med virkninger av økt infrastrukturinvesteringer. 3 Kartlegge og samle oversikt over mulige infrastrukturprosjekt (i tidligfase) rundt/mellom bysentrene i Nordland. 4 Uavhengig av økonomiske rammer analysere mulighetene for økt pendling til/fra regionsentrene via sjøverts kollektivtilbud. Utviklingen av en bypolitikk for våre 10 regionsentre skal knyttes nært opp mot arbeidet med Transportplan Nordland (RTP).

Utfordringer

Med regionforstørring menes utvidelse og styrking av lokale arbeidsmarkeder og tjenestetilbud. Regionforstørring innebærer at de funksjonelle regionene blir større, og måles vanligvis som økt pendling.

Regionforstørring er en viktig utviklingsstrategi, hvor samferdselspolitikken er det viktigste grepet. Infrastrukturbygging og tilrettelegging av viktige samferdselsløsninger kan bidra til å skape større bo- og arbeidsmarkedsregioner. I Norge har vi tradisjon for at pendling har positivt fortegn, hvor målet er å øke valgfriheten med hensyn til hvor en ønsker å bo og arbeide. I St.meld. nr. 13 "Ta heile Noreg i bruk" vises det til at potensialet for regionforstørring er sentralt i utformingen av Nasjonal Transportplan. I arbeidet med Nasjonal Transportplan 2018 – 2027 vil begrepet være sentralt.

I NOU 2011:3, *Kompetansearbeidsplasser – drivkraft for vekst i hele landet*, blir det lagt vekt på at større arbeidsmarkeder er viktig for å utvikle et mer kunnskapsbasert arbeidsliv i hele landet. Det er i denne sammenheng viktig å ha kompetanseaktører som har tett kontakt med arbeidslivet, kartlegger opplæringsbehovet i bedriftene og sørger for at det blir tilrettelagt relevante opplæringstilbud i arbeidsmarkedsregionene. Transportøkonomisk Institutt utarbeidet i 2012 en rapport ”Potensial for regionforstørring”¹. Her ser de på hvordan arbeidsmarkedene kan utvikles gjennom et systematisk arbeid med å lage større geografiske arbeidsmarkedsregioner.

Det er til dels svært ulike forutsetninger for forstørring og utvikling av de ulike bo- og arbeidsmarkedsregionene i Nordland. Avstander, tradisjoner for pendling m.m. gjør at det vil være behov for å gjennomgå egne prosesser for hver by der potensiale for regionforstørring gjennom infrastrukturtiltak blir analysert og avklart. Likeledes har vi felles utfordringer mellom Nordland og Troms med hensyn til å legge til rette for regionforstørring over fylkesgrensen. Harstadregionen inkluderer i dag Evenes og Tjeldsund, mens Narvikregionen også inkluderer Gratangen kommune i Troms. Når Hålogalandsbrua åpnes vil reiseavstanden mellom Narvik og flere av de andre kommunene i regionen bli vesentlig redusert². På Sør-Helgeland er det likeledes viktig å ha en tett dialog med Nord-Trøndelag.

Nordlandsbanen spiller en viktig rolle med å binde sammen byer og tettsteder i fylket og det skal den fortsette med. Det er derfor viktig at fylkeskommunen legger opp til en arealpolitikk som bygger opp under en slik satsing ved at arealer for nye boliger, arbeidsplasser og andre servicefunksjoner planlegges i nær tilknytning til eksisterende kollektivknutepunkt.

Innenfor samferdselssektoren er det viktig å få en tett og god kobling mot arbeidet med revisjon av Transportplan Nordland og NTP-prosessen. Koblingen mellom regionforstørring rundt våre byer og mellom byene påvirker ikke bare mulighetene for økt pendling, men vil også bidra til å redusere næringslivets transportkostnader og redusere avstandsulempene til nasjonale og internasjonale markeder.

Nordland fylkeskommunens innspill til Nasjonal transportplan-prosess, bør ta utgangspunkt i slike analyser der man spiller inn prosjekter i de ulike korridorene som vil kunne gi effekter knyttet til regionforstørring.

De to aktuelle korridorene i Nordland er i stor grad knyttet til større hovedveier (E6) og sjøtransporten sør – nord. En tredje viktig korridor sør-nord er Nordlandsbanen. Videre er det viktig at vi gjennom analysene for våre by- og regionsentre også fokuserer på tverrforbindelser (øst – vest). Dette gjelder både jernbaneforbindelsen via Narvik (Ofotbanen) og de fire veiforbindelsene mellom Nordland og Sverige.

Tverrforbindelsene mellom Nordlands mange øyer/øykommuner og fastlandet er viktig, både i forhold til næringstransport og befolkningens etterspørsel etter privat og offentlige tjenester.

---

¹ Transportøkonomisk institutt, rapport 1208/2012

² Norut Tromsø, rapport 07/2012. Sør-Troms/nordre Nordland – faktagrunnlag om næringsliv og befolkningsstruktur.

Nordland har mange samfunn der båt er eneste mulige transportmiddel ved pendling. Slik pendling er svært ressurskrevende.

Nordland fylkeskommune har igangsatt et prosjekt for utvikling av nytt samferdselskart for Nordland. Dette arbeidet vil stå sentralt både i utviklingen av en by- og regionsenterpolitikk og i arbeidet med revisjon av Transportplan Nordland.

Utredningsbehov

- Utvikle alternative modeller, hvor næringslivets verdiskaping trekkes sterkere inn i nytte-/kostnadsanalysene.
- Pågående utredningsarbeid knyttet til nytt samferdselskart for Nordland
- Utrede mulighetene for å utvikle kollektivplaner/bypakker i samtlige ti bysentraer i Nordland, herunder jernbanens betydning for kollektivtransport der det er mulig.

9. Konsekvensutredninger

For regionale planer og kommuneplaner med retningslinjer eller rammer for framtidig utbygging og for reguleringsplaner som kan få vesentlige virkninger for miljø og samfunn, skal planbeskrivelsen gi en særskilt vurdering og beskrivelse - konsekvensutredning - av planens virkninger for miljø og samfunn. (pbl. § 4-2.) Planen er ikke KU-pliktig.

10. Rammer for planarbeidet

Nasjonale rammer

- Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging – skal legges til grunn for planlegging, og bidra til at planlegging i fylker og kommuner tar opp viktige utfordringer for samfunnsutviklingen
- Meld. St. 26 (2012-2013) Nasjonal Transportplan –nasjonal strategi for samferdsel og transport. Gir rammer for infrastrukturløsninger i fylket.
- Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging. Retningslinjene skal bidra til et godt og produktivt samspill mellom kommuner, stat og utbyggere for å sikre god steds- og byutvikling.
- Meld. St. 13 (2012-2013) Ta heile Noreg i bruk, Distrikts- og regionalpolitikken. Innretningen for nasjonale satsinger innenfor regional- og lokalutvikling, herunder bysatsinger.
- Meld. St. 17 (2012-2013) Byggje – bu – leve.

Kommunal- og regionale føringer

- Fylkesplan for Nordland + handlingsprogram. By- og regionsentersatsingen ble initiert i prosessen knyttet til fylkesplanen, som gir rammer i form av mål og strategier for satsingen. Tiltak fremgår av handlingsplanen.
- Regional transportplan + handlingsprogram. Transportplan Nordland gir mål og strategier for infrastruktur og kommunikasjon i Nordland. Denne planen er spesielt sentral for arbeidet med tema regionforstørring.
- Et nyskapende Nordland - Innovasjonsstrateg for Nordland 2014 – 2020. Det er flere av fylkeskommunens strategier som vil være sentrale for denne planen. Innovasjonsstrategien nevnes likevel spesifikt ut fra den sterke koblingen opp mot det arbeidet og de tiltak som omhandler vekstkraft i denne planen.
- Handlingsplan for DA-Bodø angir hva partnerskapet for DA-midlene anser for å være viktige satsinger i Bodø, og vil også være retningsgivende for arbeidet med Bodø som fylkeshovedstad.
- Kommuneplaner- samfunnsdelen, med tilhørende handlingsprogram. Den enkelte bykommunes kommuneplaner vil ligge til grunn for det arbeidet og de prioriteringer som skal gjøres for den enkelte by.

Samordning med andre planprosesser

- Regional planstrategi – (behandling i FT vår 2016)
- Regional transportplan - (behandling i FT vår 2016)

11. Planprosessen

Ved utarbeiding av regional plan skal regional planmyndighet samarbeide med berørte offentlige myndigheter og organisasjoner. Statlige organer og kommuner har rett og plikt til å delta i planleggingen når den berører deres virkeområde eller egne planer og vedtak. (§ 8-3.)

Enhver som fremmer planforslag, skal legge til rette for medvirkning. Kommunen skal påse at dette er oppfylt i planprosesser som utføres av andre offentlige organer eller private. (§ 5-1.)

Kommunen har et særlig ansvar for å sikre aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging, herunder barn og unge. Grupper og interesser som ikke er i stand til å delta direkte, skal sikres gode muligheter for medvirkning på annen måte. (§ 5-1.)

Til regional plan skal det utarbeides et handlingsprogram for gjennomføring av planen. Handlingsprogrammet skal vedtas av regional planmyndighet og rulleres årlig. (§ 8-1.)

Organisering av planarbeidet

Regionalt nivå:

Fylkestinget i Nordland er regional planmyndighet, og skal vedta ferdig plan.

Fylkesrådet i Nordland er styringsgruppe for prosjektet. Fylkesrådet har ansvar for å følge opp fylkestingets vedtak om oppstart av arbeidet med en regional plan for by- og regionsenterpolitikk. Fylkesrådet sender planprogram og ferdig plan ut på høring, samt legger planen frem for fylkestinget til behandling og endelig vedtak. Fylkesrådet fremmer også en årlig rullering av handlingsplanen for fylkestinget.

Samrådsgruppe består av ordførerne i de 10 kommunene, Fylkesmannen i Nordland, Innovasjon Norge, Statens Vegvesen, Husbanken og NHO. Samrådsgruppen ledes av fylkesråd for næring. Samrådsgruppen er rådgivende organ til styringsgruppen, og skal møte minimum to ganger i løpet av planprosessen.

Prosjektgruppen skal koordinere arbeidet på regionalt nivå, og være et koordinerende forum for de prosesser som skjer regionalt og i den enkelte kommune, og ha ansvar for temaovergripende forsknings- og utviklingsprosjekter. Prosjektgruppen består av lederne for de 4 temagruppene, samt prosjektleder og prosjekteier. Gruppen skal samarbeide tett med kommunene.

Fagråd for bypolitikk. Fagrådet skal bestå av medlemmer med ulik erfaring og faglig bakgrunn. Rådet skal gi råd og innspill om hvordan en fremtidsrettet bypolitikk bør utformes ut fra den type byer og bystruktur vi har i Nordland, og bidra til en bypolitisk debatt. Disse rådene skal nedfelles i en rapport.

Temagrupper. Det opprettes temagrupper for de tre pilarene vekstkraft, attraktivitet og regionforstørring. Temagruppene skal kjøre prosesser med relevante faglige miljøer med siktemål å identifisere hva som er viktige elementer for utvikling av temaområdene i et hhv by eller by/omlandsperspektiv. Temagruppene har ansvar for utredninger/forskning innen sitt fagområde, utvikling strategier for temaet og skal i samarbeid med kommunene identifisere tiltak til handlingsplanen. Deltakere i temagruppene vil være representanter for kommunene og andre sentrale aktører innenfor temaet.

Referansegruppe. Det ble etablert en administrativ kontaktgruppe med en deltaker fra hver kommune da arbeidet med by- og regionsenterpolitikk startet opp. Denne gruppen har møttes jevnlig, og også bistått i utarbeidelsen av planprogrammet. Gruppen vil fungere som referansegruppe under arbeidet med planen.

Kommunalt nivå:

Lokalt må det skje en prosess knyttet til identifisering av lokale flaskehalser for utvikling av byen og identifisere mulige utviklingsområder og tiltak hvor samarbeid mellom ulike forvaltningsnivåer og fagetater vil bidra til å styrke byens utviklingskraft. Det må derfor

organiseres opp et arbeid i hver by. Dette arbeidet må forankres i politisk og administrativ ledelse i bykommunen. Organiseringen på lokalt nivå tilpasses det behov den enkelte by har for kunnskapsinnhenting og identifisering av prioriterte utviklingsområder og tiltak. Det anbefales at næringsliv og representanter for ungdom/unge voksne trekkes inn i arbeidet lokalt.

For oversikt over organiseringen, se figur s. 22

12. Medvirkning og informasjon

Planlegging og vedtak skal sikre åpenhet, forutsigbarhet og medvirkning for alle berørte interesser og myndigheter. I en fremtidsrettet planlegging av byutvikling, vil det være spesielt viktig å inkludere næringslivet, unge voksne og representanter for det flerkulturelle Nordland.

De viktigste arenaene for medvirkning vil bære de prosesser som kjøres på lokalt nivå, samt de etablerte arenaer i organiseringen av arbeidet med planen.

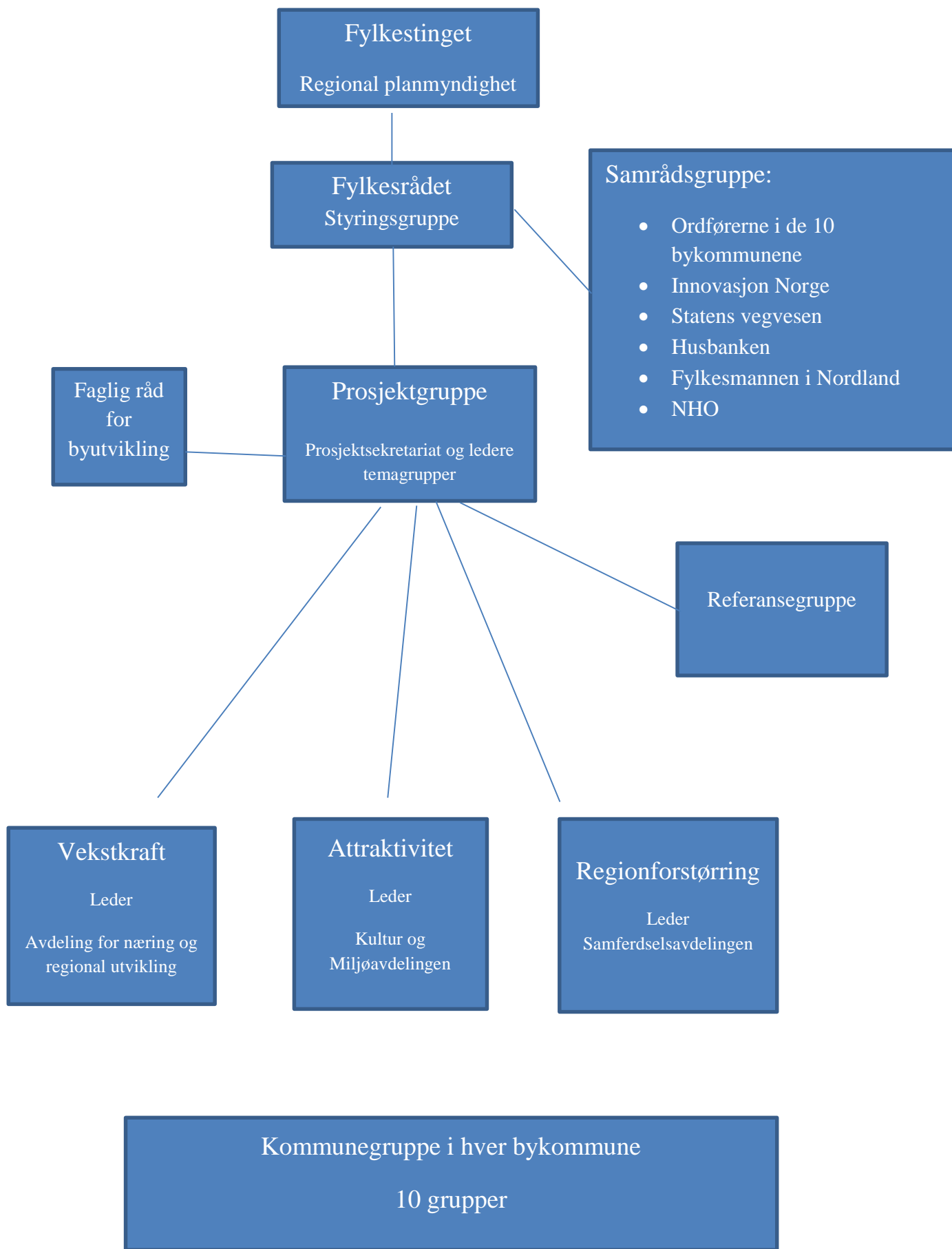
Offentlig høring vil bli bredt anlagt, og vil skje i to runder:

1. Høring av planprogram. I høringen av planprogram bes det om tilbakemeldinger på:
  - er formålet med planarbeidet tilstrekkelig beskrevet,
  - dekker beskrivelsen av de tre temaområdene de viktigste feltene for utforming av en byspesifikk satsing / er tilnærmingen tilstrekkelig spisset
  - innspill på behov for ny kunnskap, herunder forsknings- og utredningsbehov,
  - kommentarer til organisering, prosess og medvirkning
2. Høring av utkast til ferdig plan og handlingsprogram

Medvirkning vil ikke bare skje gjennom de fora som etableres for gjennomføring av planarbeidet. Det vil bli gjennomført egen møter med relevante faglige og interessepolitiske miljøer undervegs i prosessen. Det vil bli gjennomført egne møter med representanter for tilflyttere fra utlandet til Nordland, og med Ungdommens fylkesting. I tillegg til representasjon i samrådsgruppe, vil næringslivet inviteres inn i arbeidet i relevante temagrupper og i prosesser i de enkelte kommuner.

Prosjektgruppen vil ha et ansvar for å legge til rette for at interesserte har mulighet til å delta i prosessen og for utveksling av erfaringer mellom kommunene.

By- og regionsenterpolitikk etableres som eget tema på Nordland fylkeskommunes hjemmeside. Denne vil bli løpende oppdatert med informasjon om arbeidet, samt kontaktinformasjon.

13. Virkning av regional plan og handlingsprogrammet

Den ferdige regionale planen for by- og regionsenterpolitikk i Nordland, skal legges til grunn for regionale organers virksomhet og for kommunal og statlig planlegging og virksomhet i Nordland fylke. Det er derfor viktig at en i prosessen får til god deltakelse og kommer frem til omforente mål og strategier for det videre arbeidet. I tillegg skal det etter plan- og bygningsloven utarbeides et handlingsprogram hvor det skal fremgå hvilke tiltak som skal iverksettes. Handlingsprogrammet skal vedtas og rulleres årlig av fylkestinget i Nordland.

Gjennom arbeidet med planen er siktemålet å identifisere områder og tiltak i hver enkelt by hvor en gjennom samarbeid mellom ulike forvaltningsnivåer og andre sentrale aktører, samarbeider om gjennomføring av tiltak. Ved årlig rullering av handlingsprogrammet vil nye tiltak kunne tas inn.

I tillegg til samarbeid innen enkeltområder og gjennomføring av tiltak i den enkelte by, skal handlingsprogrammet også synliggjøre arbeidet med rammebetingelser for god byutvikling. Det vil bli vurdert om det er hensiktsmessig å inkludere handlingsprogrammet som en del av handlingsprogrammet til Fylkesplan for Nordland (Utviklingsprogram Nordland).

Tiltak i handlingsplanen vil kunne være på 3 nivåer:

1. innspill til nasjonal politikk
2. tiltak på regionalt nivå – fylkeskommune og regional stat, og evt. tilrettelegging for erfaringsutveksling mellom kommunene.
3. tiltak på kommunalt nivå. Dette vil være tiltak som krever samarbeid med regionalt nivå

14. Framdriftsplan

	2014	2015											2016											
	Des	Jan	Feb	Mars	April	Mai	Juni /	Aug	Sept	Okt	Nov	Des	Jan	Feb	Mars	April	Mai	Juni	Aug	Sept	Okt	Nov	Des	
		Juli											Juli											
A+AB18+A4:A4:X27																								
Oppstartmelding - f.tinget																								
<u>Planprogrammet</u>																								
Møte med regionsenterkom																								
Møte i intern arbeidsgruppe																								
Etablere planprogramgruppe																								
Møter planprogramgruppa																								
Skriving - Planprogrammet																								
Politisk behandl.																								
Høring																								
Bearb. innkomne uttalelser																								
Vedtak planprogrammet																								
<u>Utarbeide regional plan</u>																								
Etablere arbeidsgrupper																								
Felles oppstartmøte																								
Møte i samrådsgruppen																								
Utredningsoppgaver																								
Arbeid arbeidsgrupper																								
Utarbeide regional plan																								
Pol. beh. utkast regional plan																								
Høring																								
Bearb. innkomne uttalelser																								
Fylkesrådet - sluttbeh.																								
Fylkestinget																								

Vedlegg: Sentrale begreper

By – Hva er det?

Byen har tradisjonelt vært definert ut fra sin status som by og sine privilegier knyttet til produksjon og handel. I dag er bydefinisjonen nærmere knyttet til byens størrelse, form og funksjon. Byer har preg av fortetting og sentralisering av befolkning og funksjoner, og en høy grad av økonomisk og kulturell aktivitet. Byen er i sin natur mangfoldig og heterogen, kulturelt, sosialt og funksjonelt. Fra 1960-tallet av har byen utviklet seg i pakt med tilgjengeligheten og friheten som bilen gir, noe som har resultert i omfattende byspredningen omkring små og store byer. Dette innebærer at det kan være vanskelig å trekke klare skiller mellom by og land.

Bypolitikk

Et viktig mål for en bypolitikk vil være å gi rammer og retninger for løsning av byens overordnede utfordringer, som å sikre høy livskvalitet for størst mulig andel av befolkningen. En av hovedutfordringene er å sørge for at bypolitikken i større grad samordner sektorinteresser fremfor at disse styrer byenes utvikling. En bypolitikk bør verne om og styrke det som er særegent og verdifullt ved byen. Dette omfatter både det fysiske bymiljøet og sosiale og kulturelle rammer for byliv. Det er i byene mange av fremtidens klima, miljø og velferdsutfordringer kan løses gjennom god areal-, bolig og transportplanlegging.

Bykommune

Med bykommune menes kommunen byen ligger i. For Nordland omfatter dette følgende 10 kommuner: Vågan, Vestvågøy, Sortland, Narvik, Bodø, Fauske, Rana, Alstahaug, Vefsn og Brønnøy.

Bygrense

En bygrense angir et avgrenset område av bykommunen. Innenfor bygrensen finner vi sentrale handel- og næringsområder, ofte en historisk bykjerne, og sentrale bydeler med boligområder og rekreasjonsområder. Bygrensen er som regel definert i kommuneplanens arealdel.

Bysentrum

Bysentrum er normalt oppfattet som byens hjerte. Dette kan enten være en byhistorisk sentrum eller der byen har størst samling av fellesfunksjoner som handel, offentlige bygg, administrasjonssenter etc. I kommuneplanens arealdel brukes ofte bysentrum og bykjerne om hverandre. Dette området blir da definert til å ha en særlig sentrumsfunksjon, og legges derfor til grunn i regional planbestemmelse om etablering av kjøpesentre (fylkesplanens kap 7).

Bydel

En bydel kan være en eksakt avgrenset administrativ enhet innenfor en by, men kan også være et område av byen som i kraft av sin enhetlige utforming, sin lokalisering i landskapet, sin

spesielle historie eller liknende, gjør det mulig å skille området fra andre omkringliggende områder. Det kan lages overordnede planer (kommunedelplaner) for en bydel med rammer for utvikling.

Bykvalitet

Byens kvaliteter beskriver både opplevelsen av byen og hva den har å tilby til den som bor, besøker eller arbeider i byen. Mangfold, korte avstander mellom offentlige funksjoner og tjenester, handel- og kulturtilbud og folkeliv, samt attraktive byrom og bygninger er kvaliteter vi gjerne forbinder med en god by. En tett by skal oppleves som nær og tilgjengelig. Grønne parkområder og tilrettelegging for sykling og gående er kvaliteter som gjør byene både mer attraktive og helsefremmende. Byens historiske kulturmiljø og bygningsarv vil ofte være et verdifullt element i byens selvforståelse og identitet.

Byvekst

Byer vokser som resultat av at det bor flere folk i byene og færre personer i hver enkelt husholdning. Tilgang til privatbil har i tillegg gjort at bolig, arbeidsplass og handel kan lokaliseres uavhengig av hverandre. Byveksten har på bakgrunn av denne utviklingen i stor grad foregått gjennom *byspredning* siden 1960-tallet. Det er allment akseptert at dette ikke er en bærekraftig byutvikling, og at byveksten bør styres inn mot sentrale byområder og kollektivknutepunkt. I denne sammenhengen vil fortetting av eksisterende bystrukturer og valg av transportløsninger være viktige virkemidler.

Urbanisme

Livet i byen blir ofte omtalt som urbant, i motsetning til livet utenfor byen som kan betegnes som ruralt. Urbanisme er et begrep som i denne sammenhengen skal forstås som planlegging knyttet spesifikt til byen og til det å bo i en by. Urbanitet knyttes til egenskaper som tetthet, sentralitet og nærhet. Det urbane liv blir ofte assosiert med muligheten til å bo og leve i et samfunn preget av mangfold, og det å kunne opptre på en offentlig arena framfor rollen som privatperson.

Regionsenter

Et regionsenter er en by med betydning for flere kommuner i regionen. Det har de fleste vanlige offentlige og private servicefunksjonene som dekker handels- og tjenesteområdet til en eller flere kommuner. Stedet har kultur-, underholdnings- og rekreasjonstilbud, samt kollektivtilbud og fungerer som knutepunkt i regionen.³

Bo- og arbeidsmarkedsregion

Inndelingen i bo- og arbeidsmarkedsregioner (BA) er basert en rekke kriterier. Utgangspunktet er en senterkommune som tillegges et omland ut fra nivået på innpendling (10% eller mer) og reiseavstanden (inntil 75 minutter en vei) til nabokommunen. I noen sammenhenger benyttes begrepet bo-, arbeids- og serviceregioner (BAS).

---

³ Fylkesplanen for Nordland – 2013-2025 Regional plan, side 15

Regionforstørring

Med regionforstørring menes utvidelse og styrking av lokale arbeidsmarkeder og tjenestetilbud. Regionforstørring innebærer at de funksjonelle regionene blir større, og måles vanligvis som økt pendling.⁴

Vekstkraft

Begrepet vekstkraft kan enten beskrive potensiale for økonomisk utvikling eller det kan knyttes til styrken og/eller tempoet i veksten.

---

⁴ Transportøkonomisk Institutt, Rapport 1208/2012 Potensial for regionforstørring